

Znanstveno raziskovanje v kriminologiji

Vtisi s VI. mednarodnega kriminološkega kongresa (Madrid, 21.—27. september 1970)

I. del: Katja Vodopivec¹

znanstveni svetnik in direktor inštituta za Kriminologijo v Ljubljani

Organizacijski problemi

Živimo v obdobju izredno hitrega razvoja znanosti in uporabljanja vedno novih delovnih metod. Pospešeni razvoj znanosti, pa tudi vedno novih eksperimentov v praksi terjata sama po sebi razmislek o tem, kako bodo ljudje znotraj dežele, v okviru večjih regionalnih skupnosti ali pa v mednarodnih merilih izmenjavali informacije o novih izsledkih ali eksperimentih, kako bodo pri tem drug drugega oplajali in vzpodbujali k vedno novemu iskanju.

Sredstva za izmenjavo informacij so: strokovni tisk, bibliografski in dokumentacijski izvlečki ter najrazličnejša posvetovanja med strokovnjaki in praktiki, ki rešujejo sorodne probleme. Seveda pa se hkrati s potrebo po izmenjavi informacij porajajo tudi vprašanja o ekonomičnosti, o smotnosti izbiri med časom, ki ga namenimo za nova iskanja in vsrkavanje novih spoznanj ter časom, ki ga odmerjamo za usmerjeno ali prosto komuniciranje med ljudmi. Če ugotavlja Mladenović², da je število vseh znanstvenih del napisanih do časa, ko je Marx pisal Kapital, znašalo tisočinko sodobnega znanstvenega fonda, potem postane kaj hitro očitno, da prihodnji raziskovalec kmalu ne bo mogel več slediti razvoju znanosti z neposrednim branjem literature in člankov, marveč se bo moral zateči k dokumentacijskim izvlečkom, ki bodo usmerjali v zavesten izbor le tiste novejši izvirne literature, ki bo v neposredni zvezi s predmetom njegovih proučevanj in ki bo vsebovala tudi prejšnja spoznanja o isti temi.

Nekaj podobnega se dogaja s sestankovanjem na vseh mogočih ravneh, z različno vsebino in z različnimi prireditelji. Za tistega, ki hoče resno in prizadevno delati ali v praksi ali v znanosti, postaja teh sestankov preveč, po drugi strani pa so mnogi izmed njih organizirani tako, kakor je morda še ustrezalo ob koncu štiridesetih let našega stoletja, kakor pa v sodobnosti ni več sprejemljivo. Ne nazadnje se z istimi problemi v

sodobnosti ukvarja vedno več ljudi. Če se je včasih zbralo na mednarodne konference nekaj deset ali sto ljudi, jih prihaja danes več ko tisoč. Je množica nad tisoč udeležencev (ali npr. na kongresu sociologov v Varni več ko 3000) sploh sposobna ustrezno komunicirati med seboj razen po kuloarjih, ali pa je potrebno organizacijo mednarodnih srečanj v temeljih spremeniti?

Podpisana sem članica znanstvene komisije mednarodnega kriminološkega združenja; komisija je pripravljala kongres, o katerem pišem. Zato moja razmišljanja v zvezi s kongresom ne izhajajo samo iz tega, kar se je dogajalo na kongresu, temveč se povezujejo tudi z diskusijami, ki smo jih imeli člani komisije med seboj že pred kongresom in med njim.

Najprej omenimo število mednarodnih sestankov, ki so bili v času nekaj več kot enega leta zanimivi za kriminologa.

Konec junija 1969 so bili v Mendoci v Argentini t. i. mednarodni kriminološki dnevi, na katerih se je zbralo nekaj manj kot 1000 strokovnjakov, večinoma iz Latinske Amerike, pa tudi dober del evropskih kriminologov in iz ZDA. Decembra 1969 je bila v Strasbourgu ena izmed konferenc, ki jih organizira evropski svet, zasnovana doslej na največji udeležbi direktorjev, raziskovalcev iz držav članic Evropskega sveta in iz drugih držav. Avgusta 1970 je sekcija za družbeno varstvo Organizacije združenih narodov organizirala v Kyotu (na Japonskem) IV. mednarodni kongres o preprečevanju kriminalitete in obravnavanju delinkventov. Kongresa se je udeležilo nad 1000 ljudi. V septembru sta bila dva kongresa, mikavna za kriminologe raziskovalce: kongres v Madridu, o katerem poročamo, in kongres sociologov v Varni, kjer so udeleženci razpravljali o programiranju družbenega razvoja. Na prvem je bilo okoli 1000 udeležencev (mnogi izmed njih so prišli v Madrid naravnost s kongresa v Kyotu), na drugem čez 3000. Za prihodnje leto pripravlja mednarodno združenje za družbeno varstvo kongres v Parizu.

Kakorkoli hitro se že razvijata znanost in družbena praksa, postaja vendarle vprašanje ali se ne vrstijo kongresi še hitreje. Ni mogoče zanikati, da so bili nekateri referati izredno skrbno pripravljeni. Toda mnogi referati ali diskusijski prispevki niso pomenili tudi nič drugega kot ponavljanje že prej povedanega ali zapisanega. Ste-

¹ Iz Slovenije sva bila na kongresu v Madridu prof. Kobe in podpisana. Ker sem bila referentka in zato ves čas kongresa vezana izključno na delo prve sekcije, prikazujeva s prof. Kobetom kongres v dveh delih. Moja naloga je prikazati probleme organizacije kongresa in delo prve sekcije. Prispevek prof. dr. Kobeta bo objavljen prihodnjič.

² Mladenović dr. M.: Nauka u maloj zemlji, Institut za naučnotehničko dokumentacijo in informacije, Beograd 1969, str. 23.

višo tistih, ki se sistematično ukvarjajo z določenimi problemi in ki so hkrati zmožni to primerno izraziti in predložiti v enem izmed mednarodno uveljavljenih jezikov, je navsezadnje vendarle omejeno. Temu je treba dodati še, da izbirajo prireditelji za referente predvsem ljudi, ki so si že pridobili mednarodni ugled in tako je novincem, pa čeprav sposobnim, vloga referenta težko dostopna. Tako se pojavljajo bolj ali manj na vseh sestankih večidel isti ljudje kot glavni referenti (sem ne štejem kongresa sociologov v Varni, čeprav verjetno velja za referente na mednarodnih srečanjih sociologov podobno izbirno merilo).

Ni pa mogoče zanikati, da so mednarodna srečanja ugodna turistična priložnost predvsem za vse tiste, katerim plača potne stroške ali ustanova, v kateri delajo, ali prireditelj kongresa. Tako je bilo mogoče pričakovati poziv, naj bi bilo kongresov v prihodnje manj, naj bi se začeli omejevati na sestanke manjših delovnih skupin, ki bi bile lahko učinkovitejše, predvsem smo to pričakovali od ljudi, ki so že mnogo potovali in se za take vrste turizma manj ogrevajo. In v resnici sta znanstveni komisiji predlagala to le dva svetovna potnika (eden že upokojen in drugi mlajši) medtem ko so vsi drugi ob tem molčali, kljub mnogim negodovanjem zunaj uradnih sestankov.

Drug je problem organizacije sestankov, ki se jih udeležuje veliko število udeležencev. Do druge svetovne vojne smo bili navajeni na način t. i. plenarnih sestankov, ki so se jih udeleževali vsi udeleženci hkrati, priznan strokovnjak pa je izza katedra bral referat, ki ga je mogel vsakdo prebrati sam prej ali poznej. Z večjim številom udeležencev in diskutantov je postalo potrebno časovno omejiti ustne prispevke na izvlečke referatov. Pozneje je postalo očitno, da so interesi udeležencev različni, da kot pasivni poslušalci ne občutijo posebnega zadovoljstva — prireditelji so začeli udeležence porazdeljevati na interesne sekcije. Tudi na te sekcije pa so prihajali diskutanti z vnaprej napisanimi referati, ki so jih »zlagali drugega ob drugem«, brez medsebojne zveze. To ni bila razprava, marveč vrsta monologov. Diskusija se je začela zunaj konferenčnih dvoran, med dvoje, troje udeleženci.

Glede na takšne navade in tradicije je norveški sociolog in kriminolog Nils Christie v znanstveni komisiji mednarodnega združenja za kriminologijo predlagal, naj bi na kongresu v Madridu delovala tudi t. i. svobodna sekcija brez

uvodnega referata. Središčna diskusijska tema te sekcije bi bila prosta izmenjava ugotovitev in problemov, ki izhajajo iz tekočih raziskav. V program za delo te sekcije je zapisal: »To je majhen kongres znotraj velikega. Delo sekcije o tekočih raziskavah bo manj formalno, bolj usmerjeno h kratkim diskusijskim prispevkom. Namen je ustvariti način srečanja po vzorcu zadnjih kongresov s področij psihologije, sociologije, psihiatrije ipd. Hočemo dati priložnost za izmenjavo mnenj o tekočih raziskavah, o novih raziskovalnih projektih, o pomembnih rezultatih novejših raziskav, o idejah, hipotezah in spoznanjih, ki izhajajo iz novih invencij ipd. Ne želimo mnogo udeležencev, toda želimo aktivno udeležbo. Dana mi je bila čast, da sem organiziral tak sestanek. Toda med kongresom mu bodo udeleženci dali vsebino.« Christie sam je, kolikor je vodil delo svoje sekcije, uporabljal tablo in kredo. Ko sem ga vprašala, kako gre, je ves navdušen rekel, da dobro, čeprav nekoliko anarhično. Aktivno sodelujejo skoraj vsi udeleženci.

Ob koncu kongresa smo v znanstveni komisiji razpravljali o uspehih in neuspehih kongresa. Starejši člani sekcije so se le težko sprijaznili z novo obliko dela, kakršno je nazorno pokazal v teh dneh prof. Christie. Kljub temu je bil sprejet kompromisni predlog, da bi prihodnji kongres deloval na pol po referatnem sistemu in na pol po diskusijskem (dopolodne referati v nadaljevanju z monologi, popoldne proste interesne diskusijske skupine). Eden članov komisije je celo predlagal, da bi morali na prihodnjem kongresu govoriti vsi diskutanti na pamet, brez pismene predloge. Predlog je bil seveda zavrnjen, deloma tudi upravičeno, saj vsem udeležencem mednarodno uveljavljeni jeziki niso obenem materin jezik. Toda zavrnjen bi bil tudi sicer, saj so bile vse dosedanje delovne metode popolnoma drugačne od takšnega predloga. To je predlog, ki teži k temu, da bi vnaprej pripravljene referate resnično nadomestili z izmenjavo mnenj.

Več sem pisala o teh problemih zato, ker tudi mi mnogo sestankujemo, pogosto več kot v drugih deželah. Primer, ki sem ga predstavila se mi dozdeva poučen tudi za nas.

1. sekcija: Osnovni problemi znanstvenega raziskovanja in kriminologije

Referate in drugo pismeno gradivo so dobili udeleženci šele prvi dan kongresa. To je bilo mučno, zakaj gradivo je bilo obsežno in ga ver-

jetno nikomur ni uspelo v celoti prebrati vse do konca kongresa. Glavni referenti, ki smo prišli nekoliko prej, smo zaradi posebnega vztrajanja dobili referate s sorodnimi temami dan ali dva prej. Tako sva prof. Szabo iz Kanade in podpisana šele zadnji hip ugotovila, da sta najina referata deloma podobna in bi ju bilo koristno prikazati v drugačnem zaporedju, kot sta bila predvidena po programu. Na najino skupno željo je bil potem vrstni red spremenjen tako, kakor navajam v nadaljevanju.

1. referat: Odnos med raziskovalnim delom in kriminalno politiko (referentka Katja Vodopivec). Naloga mojega referata je bila oceniti, kaj je bilo storjeno na področju kriminalne politike na podlagi rezultatov znanstvenih raziskovanj in ali lahko znanstveno raziskovanje usmerja kriminalno-politično dejavnost.

V zvezi z nalogo, ki mi je bila dodeljena, sem skoraj pred dvema letoma izdelala poseben vprašalnik (s štirimi vprašanji), ki je bil poslan vsem nacionalnim referentom, sama sem ga pa poslala še tistim strokovnjakom, ki jih osebno poznam in od katerih sem upala dobiti odgovore. Tako mi je uspelo dobiti 38 poročil iz 23 dežel. To je po dosedanjih izkušnjah veliko glede na to, da je večina drugih referentov dobila od 5 do 7 poročil (izjema je ga. Warren, ki jih je dobila več). Čeprav tako zbrano gradivo seveda ne pomeni reprezentativnega vzorca za oceno sodobne situacije v svetu, je vendarle toliko pomembno, da se mi je dozdevalo primerno, obdelati ga tudi kvantitativno.

Na vprašanje, kakšna bi bila ustrezna definicija kriminalne politike, sem dobila 35 odgovorov. Stališča do tega, kaj je vsebina in kakšni so cilji kriminalne politike, so se močno razlikovala in so si bila včasih popolnoma nasprotna (po mnenju poročevalcev iz Nemške demokratične republike naj bi bili npr. cilji kriminalne politike popolnoma izkoreniniti kriminaliteto, medtem ko je npr. referent iz Finske g. Törnudd po Durkheimu mnenja, da bodo odstopanja od povprečno priznanih družbenih norm vedno obstajala, ker se z razvojem družbe spreminjajo tudi družbene vrednote). To pomeni, da imajo ljudje tedaj, ko govorijo o kriminalni politiki, zelo različne predstave o tem, kaj je njena vsebina in kakšni so njeni cilji. In v končni posledici je mogoče pričakovati, da bodo različne zaznave udeležencev ne samo o predmetu razpravljanja, ampak tudi o podrobnostih.

Na vprašanje, katere vrste dejavnosti in ukrepov sodijo v kriminalnopolitično dejavnost, je odgovorilo 33 referentov. Vsi poročevalci so se ujemali v tem, da izvajajo institucije, ki so posebej namenjene boju zoper kriminaliteto, naloge kriminalne politike. Dve tretjini referentov je štel sem tudi delo odvetnikov. To je bilo zanimivo zato, ker ni nihče izmed referentov navedel nobene raziskave o vlogi odvetnikov v izvajanju kriminalne politike (podobna raziskava je bila sicer izvedena v Angliji, pa je referenti v odgovorih niso omenjali).

V odgovorih na vprašanje, ali imajo lahko tudi drugi socialno politični ukrepi v širšem pomenu besede kakšen pomen za doseganje ciljev kriminalne politike, je odgovorilo 17 od 33 referentov pritrdilno, medtem ko je 8 poročevalcev menilo, da le tedaj, če so ukrepi izrecno namenjeni takšnim ciljem. To pomeni, da je bila velika večina poročevalcev mnenja, češ da lahko splošni socialno ekonomski ukrepi pripomorejo k uspešnosti kriminalno političnih nalog.

Na vprašanje, kakšen je vpliv rezultatov raziskav na oblikovanje kriminalne politike, sem dobila 31 odgovorov. Iz njih ni bilo mogoče sklepati, da bi bili raziskovalci, ki delajo v administraciji, bolj prepričani o pozitivnem prispevku raziskovalnega dela k oblikovanju kriminalne politike kot tisti, ki delajo na univerzah ali v drugih neodvisnih raziskovalnih institucijah. Toda tabelarni pregled, ki je bil narejen za razvrstitev odgovorov na to vprašanje dopušča domnevo, da ocenjujejo prispevek raziskovalnega dela k oblikovanju družbene prakse pozitivneje poročevalci iz tistih dežel, v katerih prihaja pobuda za raziskovalno delo od odgovornih forumov ali fundacij, medtem ko je ta ocena bolj negativna v deželah, v katerih raziskovalci sami izbirajo vsebino svojega raziskovalnega dela.

Področja družbene prakse, na katera so imeli rezultati raziskav določen vpliv, so po mnenju poročevalcev tale (od največjega števila odgovorov proti manjšemu številu): obravnavanje mladoletnikov in mlajših polnoletnih oseb, oblikovanje zakonodaje, obravnavanje polnoletnih storilcev kaznivih dejanj, obravnavanje delinkventnih alkoholomanov.

Na vprašanje, katera komunikacijska sredstva lahko pripomorejo k praktičnemu usvajanju rezultatov raziskovanj, sem dobila 21 odgovorov. Odgovore poročevalcev je bilo mogoče strniti v šest kategorij: vplivanje na javno mnenje; po-

sredovanje rezultatov administrativnim organom; udeležba praktikov v raziskovalnem delu in narobe: raziskovalcev pri praktičnem delu; vzgoja osebja; udeležba raziskovalcev v zakonodajnih telesih, komitejih ipd.

V drugem delu referata sem se skušala dotakniti nekaterih problemov in dilem, ki izhajajo iz odnosa raziskovalnega dela do kriminalne politike. Prvi problem vidim v tem, da očitajo sociologi in filozofi raziskovalcem s področja kriminologije, češ da so premalo kritični v ocenah družbene stvarnosti, veljavnih družbenih norm, pa tudi do sredstev, s katerimi skušajo ugotavljati to stvarnost. Zaradi tega in iz drugih razlogov so mnenja, da je raven raziskovalnega dela na področju kriminologije nizka. Po drugi strani očitajo raziskovalcem praktiki, da objavljajo rezultate svojih dognanj preveč učeno in v preobsežnih elaboratih. Kateri teh očitkov so upravičeni in kateri ne? Ali je mogoče iskati izhod iz kočljivega položaja samo v organizacijskih ukrepih, v dilemi: raziskovalno delo naj bo vključeno v administracijo ali v univerzo?

Gre tudi za odnos med raziskovalno dejavnostjo in politiko. O tem obstaja najmanj troje različnih mnenj. Po enem teh mnenj sta to dve vrsti različnih dejavnosti, ki ju je treba strogo ločiti. Zakaj znanost raziskuje stvarnost, medtem ko politika ocenjuje možnosti. Drugo je mnenje absistence. Manipulacija s človekovim okoljem se izvaja namreč v velikanskih razsežnostih, zato je treba sprejemati družbene in kulturne sisteme take, kakršni so (Wolfgang).

Tretje stališče je stališče angažirane znanosti. Vse, kar je mogoče doseči na intelektualni ravni, dobi namreč svoj smisel šele tedaj, ko se uresniči v praksi z namenom, da bi se približevali boljšemu in bolj humanemu sožitju med ljudmi. Sama sem sprejela tretje stališče in sem razloge za to v referatu podrobneje obrazložila.

Pojavlja se vprašanje, kakšne načine sodelovanja je treba uporabljati, če sprejemamo načelo angažirane znanosti. Sprejemljivo se mi je zdelo stališče dr. Kaiserja iz Zvezne republike Nemčije, ki priporoča vzorec sodelovanja partnerjev, po katerem daje znanost politiki informacije in nasvete, medtem ko politika odloča, upoštevajoč obenem s tem tudi druge okoliščine družbene stvarnosti.

V okviru takega sodelovanja pa prihaja seveda do določenih zahtev, pričakovanj in tudi razočaranj. Če jih hočemo razreševati, jih moramo naj-

prej spoznati in razumeti. Tako npr. potrebujejo zakonodajni organi čisto določene predloge za spremembo zakonodaje. Raziskovalec odgovarja zakonodajalcu običajno, da takih predlogov nima ali zato, ker problema še ni raziskal, ali pa daje alternativne predloge in predvideva za vsakega izmed njih tako pozitivne kot negativne posledice. Saj družbena stvarnost ni samo premočrtno vplivanje in uravnavanje, temveč je sama po sebi polna protislovij.

Tožilstva in sodišča so preobložena z najrazličnejšimi spisi in potrebujejo pomoč za racionalizacijo in pospešeno reševanje spisov. Kriminologi jim svetujejo, naj delajo z večjo skrbnostjo in naj upoštevajo, da človek ni »primer« in da človek ni enak človeku. Poleg tega jim svetujejo, naj se pred odločitvami posvetujejo s strokovnjaki in naj končno sodišča napišejo prepričljivo obrazložene sodbe.

Izvrševanje kazenskih sankcij in nadzorovanje obsojencev na prostosti sta dragi dejavnosti. Stroške bi bilo treba znižati. Kot zameno za fizično zavarovanje predlagajo kriminologi večje število kvalificiranega osebja, za prestajanje kazni na prostosti pa več posebnih delavcev in pomočnikov.

Policija želi postati uspešnejša v odkrivanju storilcev kaznivih dejanj. V odnosu do policije so kriminologi močno ambivalentni. Po eni strani se zavedajo že pred dvesto leti spoznane resnice, da je uspešno odkrivanje storilcev kaznivih dejanj v obratnem sorazmerju s težino kazni, po drugi strani se bojijo prevelike moči policije.

Ne glede na vse to pa je resnični interes kriminologov usmerjen k iskanju tistih družbenih pomanjkljivosti, ki pogojujejo družbeno deviantnost. Ko pa odkrivajo te silnice, spoznavajo tudi potrebe po družbenih spremembah. Poleg tega zanimajo kriminologe tiste družbene intervencije, ki so nekoristne in neučinkovite, pa vanje zaupa javno mnenje. In naposled želijo nekateri raziskovalci sami izbirati predmet raziskovanja in težijo k nemotenemu nadaljevanju svojega dela. Toda ob vsem tem se zavedajo, da tudi v primeru, če bi lahko delovali v takšnih okoliščinah, ne bi bili zmožni predložiti javnosti popolnoma jasnih predlogov. Z večjim številom informacij se namreč zanesljivost političnega odločanja ne povečuje, marveč se zmanjšuje.

Vse to je del resničnosti, v kateri živimo, in ki jo je treba poznati zaradi tega, da bi lažje iskali izhode iz kočljivega položaja.

2. referat: **Uporabna kriminologija in vladna politika — prihodnje perspektive sodelovanja** (prof. Denis Szabo, Kanada). Medtem ko sem se zavzemala za družbeno angažiranost raziskovalcev, ki naj sodelujejo z družbeno prakso v smislu predloga dr. Kaiserja, je šel drugi referent, prof. Szabo, v tem mnogo dlje. Potem ko je izpostavil ostri kritiki akademsko raziskovalno delo, kateremu je očital nesistematičnost v izbiri vsebine raziskav, skromnost rezultatov v primerjavi z zapletenimi tehnikami raziskovanja, vztrajanje pri raziskavah, ki jih opravljajo univerzitetni delavci sami ali s pomočjo svojih študentov brez pritegovanja strokovnjakov drugih disciplin, in pomanjkanje kakršne koli koordinacije med akademskim raziskovalnim delom, se je ustavil pri analizi nekaterih vzrokov, ki pogojujejo razumljiv odpor pravosodne administracije do upoštevanja rezultatov znanstvenih raziskav. Naloge, ki jih terja družba od pravosodne administracije (vključno s policijo), so deloma določene z zakonom, deloma jih narekuje javno mnenje. Sedanja izobrazba kratko in malo sili praktike v vlogo čistih izvršilnih organov. V birokratskem sistemu ni ničesar kar bi praktike sililo in spodbujalo k iskanju sprememb in spreminjanju obstoječega. Iz kompleksa teh očitkov je izvzel nekatere socialistične države, ki imajo za potrebno, okrepiti upravno službo z močnimi analitičnimi odelki.

Če pa hočemo tudi na tem področju družbene dejavnosti dosegati družbene spremembe, je potrebno doseči spremembe tako na univerzi, kakor v administraciji in naposled tudi v političnem odločanju.

Po referentovem mnenju so univerze daleč od tega, da bi učile praktike, kako je treba dosegati socialne in kulturne spremembe, da bi jih opremlile s tehnikami za sprejeto ali jih naučile tistih raziskovalnih tehnik, ki so usmerjene k iskanju družbenih sprememb.

Pravosodna administracija bi morala oblikovati svoje analitične oddelke, tako kot javna uprava nasploh. Z besedo pravosodna administracija označuje pisec policijo, tožilstvo, pravosodje in organe za izvrševanje kazenskih sankcij. Vsa ta administracija je silno zaostala za razvojem gospodarstva in drugih javnih služb. Naloga analitičnih oddelkov bi bila, ugotavljati pomanjkljivosti v njenem delu, uspešnost njenih postopkov in predlagati potrebne spremembe.

Pri skupščini pa bi morala obstajati stalna komisija, ki bi letno predlagala potrebne zakonske

in organizacijsko administrativne spremembe. Komisija, katere naloga bi bila stalno spreminjanje obstoječega, bi vnašala duha gibčnosti v politične odločitve in bi pomenila boj proti konservativnosti in togosti dela na tem področju.

Raziskovalno delo, ki naj bi se vključilo v takšen konceptualni okvir, bi prevzelo metode planiranja, programiranja, ocenjevanja vloženi stroškov in v posledici doseženih rezultatov tako, kot to dela industrija. Po Blumsteinu je predlagal poročevalec takle model prioritarnih raziskovalnih nalog:

I. cilj: Do skrajne možne meje znižati potrebo in željo po izvrševanju kaznivih dejanj, kar pomeni:

1. ugotavljati in odstranjevati vzroke, ki pogojujejo kazniva dejanja;

2. izvajati uspešno rehabilitacijo delinkventov.

II. cilj: Povečevati riziko in težave, ki so v zvezi z izvrševanjem kaznivih dejanj, kar pomeni:

3. neposredno preventivno delovati;

4. povečevati verjetnost odkrivanja in sojenja storilcev kaznivih dejanj.

III. cilj: Zniževati stroške pravosodnega sistema, kar pomeni:

5. izboljševati delovanje in povečevati učinkovitost pravosodnega sistema;

6. izboljševati odnose med pravosodjem in javnostjo;

7. izboljševati selekcijo in usposabljanje osebja.

IV. cilj: Ustvariti boljše možnosti za delo, kar pomeni:

8. Priskrbeti posebno opremo za testiranje in laboratorijsko ocenjevanje;

9. ustanoviti posebne statistične centre, ki bodo mogli meriti težo kriminalitete;

10. ustanoviti zasebne raziskovalne institucije in

11. opremiti administracijo z vsemi potrebnimi tehničnimi sredstvi.

Tako deluje inštitut pri ameriškem pravosodnem ministrstvu od leta 1968. V nadaljevanju je referent prikazal strukturo finančnih sredstev, ki so bila temu inštitutu dodeljena za navedene naloge v letih 1968, 1970 in ki bodo dodeljena leta 1975. Dinamika te strukture je izredno zanimiva. Po vsej priliki se bodo najbolj povečala sredstva, namenjena za boljše odkrivanje storilcev kaznivih dejanj, medtem ko se bodo še v večjem nesorazmerju zmanjšala finančna sredstva za raz-

iskovanje in odpravljanje vzrokov kriminalitete. Da takšna delovna usmeritev ne more zadovoljiti teženj vseh raziskovalcev, je bilo več kot na dlani. To je jasno povedal v svojem diskusijskem prispevku udeleženec kongresa iz Belgije. Finec Törnudd pa je npr. napisal, da bi bilo vse-kakor najceneje in morda tudi najučinkoviteje justificirati vse storilce kaznivih dejanj³ in tako odpravljati družbeno problematiko te vrste. Vprašanje je le, koliko bi se nas v sodobnosti še lahko odločilo za take ukrepe. Svobodno misleči raziskovalec se pač težko podredi taki nekritični, pragmatični miselnosti pa čeprav se zaveda, da vse njegovo delo nima nikakršnega pomena, dokler ostaja obsojeno na popolno neodmevnost v družbeni praksi. Izhod iz krize, kakor jo je imenoval referent, bo treba verjetno iskati po drugačni poti.

Razprava. Tema dvema referatoma je sledila razprava, deloma pa smo udeleženci dobili nekaj pismenih diskusijskih prispevkov, ki ustno niso bili predloženi. Iz celotne razprave (ustne in pismene) želim povzeti le nekaj značilnosti, ki morda lahko pripomorejo k boljšemu razumevanju različnih organizacijskih možnosti, ta čas aktualnih problemov ali pa nakazujejo kriminološko orientacijo posameznih dežel. Zunaj tega je bilo prave razprave v zvezi z glavnima referatoma malo, razen nekaj skeptičnih stališč do pragmat-skega programa, kakor ga je po Blumsteinu razložil prof. Szabo.

Za usmeritev kriminološko raziskovalnega dela na uporabna področja sta se izrekla zlasti še g. Fattah iz Alžirije in g. Khaliffa iz Egipta. G. Khaliffa je menil, da družbenih sprememb ne moremo opirati na ugotovljene vzroke kriminalitete in so se zato etiološka raziskovanja bolj ali manj preživela. Namesto tega pa je treba bolj kot doslej spoznavati celoten sistem družbene organizacije in organizacijo pravosodnega sistema. S predvidevanjem prihodnjega razvoja in sprememb bo mogoče spreminjati tudi odnos do pravnih norm, in do delinkventov. G. Fattah pa se je zavzemal predvsem za operacionalne raziskave (funkcioniranje in uspešnost pravosodne dejavnosti), za vključevanje kriminalne problematike v planiranje družbenega razvoja in za raziskovanje z aktivno participacijo raziskovalcev.

Organizacija raziskovalnega dela na področju kriminologije je zlasti zanimiva in kolikor to-

liko podobna na Finskem in Poljskem. Raziskovalni centri obstajajo v administraciji (na Finskem pri ministrstvu za pravosodje, na Poljskem pri tem ministrstvu, pri javnem tožilstvu, pri centralni policijski direkciji), na univerzah ali akademijah (na Finskem pri katedri za sociologijo, na Poljskem pri akademiji znanosti in pri pravnih fakultetah), poleg tega pa raziskujejo kriminološke probleme tudi fakultete ali inštituti pri fakultetah za psihologijo, psihiatrijo, socialno medicino in socialno politiko. Naposled se ukvarja na Finskem s kriminološkimi raziskavami tudi inštitut za raziskovanje alkoholizma. Ti dve deželi sta očitno (zlasti Finska), našli izredno dobre možnosti za usklajanje vseh teh prizadevanj.

Čeprav je ga. Anttila, direktorica inštituta za kriminologijo pri ministrstvu za pravosodje na Finskem, mnenja da inštitut z rezultati svojih raziskav vpliva na zakonodajo in penitenciarno prakso (podrobneje je vplive teh raziskav na kriminalnopolitično prakso obrazložil v pismenem poročilu sodelavec inštituta g. Törnudd), odpira direktorica inštituta v drugem delu poročila nekaj bistvenih problemov sodelovanja med raziskovalci in praktiki problemov, ki izhajajo iz sedanje stopnje znanstvenega in družbenega razvoja. Takole pravi: »Včasih so oblasti in kriminologi sestavljali enotno fronto v boju proti kriminaliteti. V sodobnosti želi kriminolog raziskovati tudi organe oblasti podobno kot je pred časom raziskoval delinkventno populacijo. To kaj lahko povzroči konflikte, saj občutek, da je objekt raziskovanja, nujno ustvarja pri administraciji negativna razpoloženja do raziskovalca.

Drug problem je nastal na političnem področju. Različne protestne skupine, med mladino, med študenti in tudi med drugimi skupinami so dostikrat vnesle v svoje programe zahteve po spremembi zakonodaje. Pri tem so se opirale tudi na rezultate kriminoloških raziskav. Poleg tega se želijo posamezniki, ki so se aktivno udeleževali protestnih izpadov, vključevati v raziskovalno delo. Kriminološki inštituti se lahko v takšnih okoliščinah neizbežno znajdejo v položaju, ko ne vedo, kako bi se odločili...

Možne izhode iz prihodnjih konfliktov te vrste bi bilo treba iskati v tem, da bi 1. kriminologe formirali tako, da bi bili sposobni (vsaj intelektualno) razumeti probleme vseh skupin, ki so lahko med seboj v konfliktu; 2. terjali popolno poštenost v vseh odnosih do subjektov, ki so predmet raziskovanja, pa naj bodo to delinkventi

³ Törnudd Patrik: Nacionalno poročilo za Finsko.

ali državni uslužbenci (kriminolog, ki hoče kritizirati prakso policije ali delo v zaporih ne sme nikoli poskušati priti do podatkov z navajanjem neresničnih razlogov, za kaj jih potrebuje), in 3. da bi postopoma vključevali v kriminološka raziskovanja ljudi z različno ideologijo. Verodostojnost, kriminologije je namreč omajana, če pripisuje javno mnenje kriminologom le enostranska ideološka stališča... Med kriminologi naj bi bil zastopan celoten spektrum vseh vrednostnih sistemov...«

Zanimivo je bilo poročilo tov. Zvirbula iz ZSSR, (ki je bil odličen predsednik sekcije) o problemih kriminologije v njegovi deželi.

Izvajanja je začel s tem, da smo pričeli hitrim spremembam v razvoju družbenih sistemov, razvoju osebnosti in družbenih sistemov, razvoju osebnosti in družbenih ukrepov, ki jih uporabljamo zoper delinkvente. Velik tempo industrializacije ima nujno spremljajoče pojave: migracijo prebivalstva, družbene in kulturne spremembe. Znanstveno tehnična revolucija povzroča sama po sebi spremembe v odnosih med ljudmi. Take konfliktna situacije rešujejo socialistične dežele s pomočjo planiranja lahko uspešneje kot kapitalistične.

V Sovjetski zvezi kriminaliteta upada, vendar ne avtomatično in ne v vseh časovnih obdobjih enakomerno. Tudi v njegovi deželi tu in tam negativno odsevajo posledice hitre urbanizacije in migracije, zlasti kolikor ta zajema mlade in družbeno slabše stabilizirane ljudi.

Zaradi vsega tega se kriminologi v ZSSR ukvarjajo zlasti z dolgoročnimi plani za boj s hudodelstvenostjo. Te plane izdelujejo skupaj z ekonomisti in sociologi. Pri tem upoštevajo, da nastajajo v različnih fazah razvoja različni problemi, ki terjajo različne vrste raziskav.

Na koncu je bil pretresljiv diskusijski prispevek udeleženca iz Brazilije. V celoti je sprejel predlog prof. Szaba za sodelovanje z družbeno prakso in političnimi forumi. Vprašal pa je, kaj storiti in kako delovati, če živiš v deželi, v kateri sta zakonodaja in družbena praksa popolnoma odvisni od vladajoče politične moči. Menil je, da mora obstajati za svobodno raziskovanje tudi ustrezno politično ozračje.

3. referat: **Odnosi med znanstveno raziskovalnim delom in poučevanjem kriminologije** (prof. Castro Perez, Španija).

Španija nima tradicije v kriminologiji. Trije t. i. inštituti za kriminologijo so bili ustanovljeni

pri pravnih fakultetah: v Madridu leta 1963, v Valenciji leta 1964 in v Barceloni leta 1968. Poglavitna naloga inštitutov je pouk kriminologije, raziskovalno delo je stranski produkt nekaterih bolj zavzetih profesorjev ali študentov. Verjetno je iz take osebne angažiranosti nekaterih strokovnjakov izšla ideja, da bi bilo dobro mlade španske pravnike prej pripraviti na kongres, da bi mu lahko sledili, zlasti da bi lahko razumeli izvajanja nekaterih raziskovalcev iz dežel z daljšo raziskovalno tradicijo. Tako so Španci, če se ne motim, 14 dni pred začetkom kongresa povabili Norvežana prof. Christija, da je uvažal ekipo mladih navdušencev na seminarsko grupni način v probleme kriminoloških raziskav. Prof. Christie je bil nad entuziazmom udeležencev navdušen in posrečilo se mu je navezati z njimi prijateljske stike.

To sem povedala za uvod zaradi tega, da bi lažje razumeli izvajanja prof. Castra Pereza. V prvem delu referata je podal zgodovinski oris razvoja kriminoloških raziskav v svetu. Temu je sledil opis raziskovalnih metod, od katerih ceni referent predvsem klinično raziskovalne metode. V tretjem delu referata je prikazal organizacijo raziskovalnega dela v zvezi s poukom kriminologije v nekaterih evropskih državah, v ZDA, v Latinski Ameriki in nazadnje v Španiji. V četrtem delu referata je napravil t. i. sklepe, ki jih je iz razumljivih razlogov posplošil na več držav, ki pa so v resnici predvsem odsev njegovih stališč do kriminalitete in nezavidljivega položaja kriminologije v njegovi deželi.

To je napravil z veliko osebno prizadetostjo in poštenostjo znanstvenega delavca, ki se ukvarja z enim od učnih predmetov »v senci« drugih. Takole pravi v sklepih:

1. Kaznivo dejanje je kot kompleksno dejanje deloma determinirano ali vplivano od različnih endogenih in eksogenih faktorjev, deloma pa tudi izraz človekove svobodne odločitve. Kot tako ga je težko razložiti vzročno. Zmeraj pa je to hudo neprilagojeno in deviantno ravnanje, ki odstopa od zakonskih določil ali običajev in je zato abnormalno in družbi tuje.

2. Zaradi tega so ta dejanja v ljudeh vzbujala radovednost in so jih skušali razložiti z različnimi teorijami in hipotezami, ki pa niso bile verificirane.

3. Niti eksperimenti niti raziskave niso mogli doslej doseči višje znanstvene ravni, ker večina vladnih organov sprejema stališče, da je kaznivo

dejanje samo pravni pojem in da mora kazni rabiti retribuciji.

4. Ker država ne verjame v kriminologijo, se niti ne zavzema za organizacijo pouka kriminologije, še manj pa za organizacijo raziskovalnih centrov.

5. Kriminologijo ustvarjajo tako predvsem entuziasti...

6. Ti ljudje se ukvarjajo s kriminologijo predvsem teoretično, ne da bi poznali storilce kaznivih dejanj. Zaradi prej navedenih razlogov so jim stiki z delinkventi (kolikor niso ti ljudje penitenciarni uslužbenci) povsem onemogočeni.

7. Naslov magistra kriminologije ne koristi praktično ničemur, ker ni takšnih delovnih mest oz. so le izjemoma na voljo.

8. Ker ni pravih raziskovalnih centrov, se študent, ki si je pridobil naslov magistra kriminologije in želi delovati na tem področju, potem ko zapusti univerzo, znajde v popolni osamlje-

nosti, razen če ne postane uslužbenec zaporov ali se ne ukvarja s socialno pomočjo zapornikom.

9. Zaradi pomanjkanja delovnih mest za kriminologe je prihodnost diplomiranega kriminologa in njegove družine popolnoma negotova.

Ne glede na to, da je vprašljivo, koliko je sploh primerno da vsaka posamezna dežela, oz. katera izmed dežel (glede na velikost in problematiko) oblikuje s postdiplomskim študijem čiste kriminaloge, saj je kriminologija znanstveno raziskovalna disciplina (kot sociologija, vendar z ožje omejenim predmetom preučevanja), je podoba, ki jo je s temi sklepi oziroma spoznanji podal prof. Castro, odsev osamljenosti raziskovalca v deželi, ki kriminologiji ni naklonjena. Zato sem tedaj, ko je prof. Perez ustno prikazoval povzetek svojega referata, občutila kot posebno težo pogled na skoraj prazno dvorano in na popolno neodmevnost diskutantov na referat. Kolikor so nekateri udeleženci še razpravljali, po uvodnem referatu prof. Pereza, se njihova izvajanja niso navezovala na referat.

UDC 661.3
343.9:001.891:343.8
343.9:378

Scientific Research in Criminology

by Dr. Katja Vodopivec, Director, Institute of Criminology at the Faculty of Law, Ljubljana

The survey is the first part of the report from the International Congress of Criminology in Madrid. The author believes that congresses with large number of participants are too numerous. At such meetings, communication among participants is nearly impossible. Therefore, the introduction of a particular »free« section, without an introductory report and under the presidency of prof. Christie, has been a very agreeable refreshment at the Madrid Congress.

The first section dealt with the problems of relations between criminological research, social practice and teaching of criminology. General reporters proposed criminology to have an active role in social practice. As to the ways of cooperating with social practice the reporters did not share the same opinion. In her survey, the author gives details of stand-points of general reporters, some participants in discussion and of some other reporters.